

Nr 134.

Av herr **Hansson, Sigfrid**, i anledning av *Kungl. Maj:ts* i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

I statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, sid. 636—641 begäres till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, ett extra reservationsanslag av 402,000 kronor. Såsom framgår av statsverkspropositionen, har emellertid skolöverstyrelsen hemställt, *dels* att anslaget måtte förvandlas från extra reservationsanslag till ordinarie förslagsanslag, *dels* att det måtte höjas till 585,000 kronor.

Utövar vad som anförts i statsverkspropositionen motiverade överstyrelsen nämnda förändringar bl. a. genom att hänvisa till och instämma i den i statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, sid. 637, omnämnda skrivelsen av den 3 augusti 1929 från föreläsningsförbundens riksorganisation. I denna skrivelse hette det bl. a.:

»Genom den i anledning av beslutet vid årets riksdag nyligen kungjorda nya författningen angående understöd till anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, hava för verksamhetens bedrivande noggranna föreskrifter givits. Med tacksamhet konstateras, att föreläsningsförbunden blivit erkända som betydelsefulla institutioner, vilka tillerkänts rätt till statsunderstöd. Föreskrifterna om samarbete mellan olika grenar av folkbildningsarbetet m. m. komma säkerligen att göra detta kvalitativt bättre och effektivare.

Den förefintliga organisationen (lokala föreningar, föreläsningsförbund och centralbyråer), vilken fastslagits genom den nya författningen, torde innebära tillfredsställande garanti för verksamhetens planmässiga utbredande och ändamålsenliga bedrivande. Endast på sådana platser, där verkligt intresse förefinnes, bildas nya föreläsningsföreningar, och största omsorg ägnas åt urvalet av föreläsare såväl vid deras godkännande och katalogisering genom av skolöverstyrelsen antagna centralbyråer som vid föreläsningsförmedlingen genom förbunden.

Om sålunda de organisatoriska förutsättningarna äro för handen för en gynnsam utveckling av denna folkbildningsrörelse, kvarstår dock alltjämt det väsentligaste hindret, nämligen svårigheten för de lokala föreläsningsanstalterna att erhålla tillräckligt ekonomiskt understöd från statens sida. Den viktigaste delen av reformen, nämligen statsbidragets förändring från reservationsanslag på extra stat till ordinarie förslagsanslag, är ännu ej genomförd.

Ett stort antal föreläsningsföreningar, särskilt på den rena landsbygden, lida av svag ekonomi och kunna endast med största svårighet anordna det för statsbidrags erhållande föreskrivna minimiantalet kvalificerade föreläsningar. De kommunala anslagen, bidrag från bolag och enskilda, som möjligen kunna utverkas, samt inkomster genom medlems- och inträdesavgifter uppgå i regel till mycket blygsamma belopp, och det ursprungliga syftet, att hälften av föreläsningsföreningarnas utgifter skulle bestridas av statsmedel, har på grund av statsanslagets otillräcklighet icke på länge kunnat förverkligas. Nybildade föreningar måste under ett eller flera år helt undvara statsbidrag, vilket ofta medför verksamhetens nedläggande.

Det torde väl råda endast en mening därom, att populärvetenskapliga föreläsningar, rätt anordnade, äro i hög grad ägnade att väcka och stimulera intresset för fortsatta studier och därigenom utgöra ett välbehöfligt, ja nödvändigt komplement såväl till den skolundervisning, samhällsmedlemmarna erhållit i barnåldern, som till andra av staten understödda grenar av folkbildningsarbetet. Det är därför ett önskemål, att å alla platser, där verkligt intresse är för handen, statsunderstödda föreläsningar må kunna anordnas.

Genom årets riksdagsbeslut har föreläsningsverksamheten erhållit lagstadgad fast organisation och effektiv kontroll. Vad som ytterligare erfordras är endast ökat ekonomiskt understöd från statens sida. Tillämpningen av den nya författningen angående den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten förutsätter med nödvändighet, att folkbildningssakkunnigas och skolöverstyrelsens ovannämnda förslag beträffande anslagets natur genomföres. Endast under sådana omständigheter blir det nämligen möjligt att hålla föreläsningsverksamheten på en kvalitativt hög nivå och att genom tillämpning av de nya författningsbestämmelserna avhjälpa de av 1928 års riksdag (riksdagens skrivelse 1928 8 A. punkt 219) påtalade bristerna i verksamheten.»

Härutöver framhöll skolöverstyrelsen bl. a. följande:

»Överstyrelsen vill nu understryka, att ökade statsbidrag till föreläsningsverksamheten numera äro den viktigaste förutsättningen för att denna skall kunna utvecklas ej blott i kvantitativt utan framförallt i kvalitativt avseende. 1929 års riksdag förklarade sig också behärta behovet av kraftigare stöd åt denna del av folkbildningsarbetet.»

Sedan skolöverstyrelsen den 31 augusti 1929 ingav ifrågavarande framställning, har emellertid ännu ett skäl till höjning av här ifrågavarande anslag tillkommit. I sin den 27 september 1929 avgivna rapport har arbetsfredsdelegationen framhållit vikten av, att föreläsningsanstalterna genom ökade statsunderstöd beredas möjlighet att mera än hittills anordna föreläsningar i ekonomiska ämnen. Delegationen anför härom följande:

»I sakens natur ligger, att behov förefinnes ej endast av sådan förberedande undervisning å området, som kan meddelas ungdomen genom de allmänna läroanstalterna, utan även av en efterföljande upplysningsverksamhet, inriktad

på de redan i förvärvsarbetet utgångna åldrarna. En sådan allmänt lagd upplysningsverksamhet synes låta sig anordna förnämligast under formen av föredrag och genom broschyrer.

En genom föreläsningsverksamhet bedriven upplysning bör enligt delegationens mening omfatta ämnen, som falla inom ramen för den ekonomiska vetenskapen; särskilt må nämnas industriell ekonomi, industriell produktion, organisation och teknik, industriens ställning på hemmamarknaden och världsmarknaden, dess utvecklingsmöjligheter m. m. Föredragens innehåll bör företrädesvis röra sig om praktiska spørsmål och icke om mera invecklade teoretiska problem. Denna verksamhet kan lämpligen anknytas till de statsunderstödda populärvetenskapliga föreläsningstanstalterna. Föreläsningsföreningarna hava hittills endast i mindre utsträckning ägnat sin uppmärksamhet åt ämnen inom förevarande områden. Anledningen härtill torde få tillskrivas — förutom svårigheten att anskaffa lämpliga föredragshållare — dessa föreningars bräckliga ekonomi; de torde till följd härav ofta nödgas ägna det huvudsakliga utrymmet åt föredrag med populärt innehåll, som äro mera tilldragande för en större allmänhet och därför mera inkomstbringande. Ett kraftigare ekonomiskt understöd för anordnandet av föreläsningar i ifrågavarande ämnen bör därför vara ägnat att främja en utveckling i önskvärd riktning. Vidare torde föreläsningsföreningarnas uppmärksamhet böra fästas å den grupp av ämnen, varom nu är fråga, genom att under en särskild rubrik i föreläsningkatalogen sammanföras uppgifter om tillgängliga föredragshållare. Då frågan om ökat statsunderstöd åt föreläsningsverksamheten redan väckts genom skolöverstyrelsen, finner sig arbetsfredsdelegationen böra fästa uppmärksamheten å önskvärdheten, ur de synpunkter delegationen har att beakta, att ökat statsunderstöd för föredrag, berörande ekonomiska ämnen, kommer de statsunderstödda föreläsningsföreningarna till del.

I detta sammanhang må erinras om den betydelsefulla upplysningsverksamhet, som bedrivs av arbetarnas bildningsförbund. Också detta förbunds föreläsningsverksamhet, som utövas i samband med studiecirkelarbetet, åtnjuter statsunderstöd. Genom det i författningssväg föreskrivna samarbetet mellan studiecirkelarbetet och den statsunderstödda föreläsningsverksamheten torde ökat understöd åt denna senare verksamhet bliva till gagn jämväl för studiecirkelarbetet. — — — Beträffande användandet av broschyrer såsom led i allmän upplysningsverksamhet i ekonomiska ämnen må följande påpekanden göras.

Vissa föreningar och organisationer liksom vissa boktryckeriförlag utgiva redan nu serier av skrifter med populärvetenskapligt innehåll. Betydelsen av den sålunda redan bedrivna verksamheten må här vitsordas. I dessa skriftserier har dock för här ifrågavarande ämnen beretts utrymme endast i mindre grad. Detta torde till dels kunna förklaras av svårigheten att erhålla lämpliga författare, men lärers väsentligen få tillskrivas den ringa efterfrågan på dylik litteratur. Man bör emellertid kunna förvänta att, i den mån föreläsningsverk-

samheten, som är en väsentlig faktor för stimulerandet av studieintresset, mera inriktas på de ekonomiska ämnena, produktionen av litteratur på området skall ökas. Erinras må, att i författningsväg föreskrivits, att föreläsningföreningarna skola, i den mån förhållandena sådant medgiva, tillse, att litteratur, lämpad efter föreläsningarnas innehåll, för utlåning och försäljning hålles tillgänglig i sammanhang med dessa. Dessutom må påpekas, att jämlikt de grunder för understöd åt folkbiblioteksväsendet, som av 1929 års riksdag antagits, det åligger sådana bibliotek inom kommuner, där stasunderstödd föreläsningssamhet äger rum, att i möjligaste mån befrämja denna genom anskaffande av litteratur, som står i sammanhang med de valda föreläsningssämnena, samt genom att, såvitt det låter sig göra, anordna bokutlåning i anslutning till föreläsningarna.»

På grund av vad jag här anfört, synes det mig i hög grad önskvärt, att realiserandet av folkbildningssakkunnigas förslag om här ifrågavarande anslags storlek och natur ej längre uppskjutes. Under hänvisning även till de delar av skolöverstyrelsens yttranden av den 31 augusti 1928 och 31 augusti 1929, vilka anförts i statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, 1929 s. 607—610, 1930 s. 636—638, får jag sålunda hemställa,

att riksdagen måtte till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *ordinarie* förslagsanslag av 585,000 kronor ävensom medgiva, att av detta anslag må från och med budgetåret 1930/1931 tills vidare utgå *dels* 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningsskonsulent, *dels* högst 18,000 kronor till understöd åt centralbyråer för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar, *dels* högst 10,000 kronor till understöd åt föreläsningförbund, *dels* högst 10,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare, *dels* ock 1,500 kronor till understöd för utgivande av Tidskrift för föreläsningssamheten.

Stockholm den 18 januari 1930.

Sigfrid Hansson.